

BORSA I MODERNITAT

Joaquim M. Perramon
Col·loquis de Vic. Octubre 2008
Societat Catalana de Filosofia

Tot i que hi ha una sèrie d'institucions medievals a molts països d'Europa que es consideren precedents de la Borsa, Borsa i modernitat van juntes. Les Borses de Paris i Londres es creen l'any 1801, i la de Nova York l'any 1817.

A més de l'any de la seva fundació, des del meu punt de vista hi dues efemèrides claus per a entendre els inicis d'aquests mercats de capitals. El primer és que l'any 1830 hi ha la primera companyia ferroviària cotitzada i la segona és la invenció del telègraf l'any 1844. El ferrocarril és tecnologia, desenvolupament, globalització, i el telègraf és la informació ràpida.

Per a explicar la combinació dels dos elements i dels mecanismes essencials del mercat de valors em serviré de Phileas Fogg, protagonista d'una volta al món en 80 dies ideada per Jules Verne, qui abans de dedicar-se a la ciència-ficció treballava d'agent de la Borsa de París.

L'aventura comença amb una aposta sorgida arran d'una conversa en la qual Phileas Fogg afirmava que la Terra havia disminuït, ja que hom la podia recórrer 100 vegades més de pressa que 100 anys abans¹. Phileas apostà la meitat de la seva fortuna amb els seus companys del *Reform Club* que seria capaç de donar la volta al món en 80 dies.

Però a més de l'aposta del *Reform Club*, també el públic entra en el joc, perquè Phileas Fogg i el seu projecte quedaren convertits en valors de Borsa amb cotització a la plaça de Londres. "Es demanava i s'oferia el Phileas Fogg en ferm o a termini, i es feien enormes negocis"². Però cinc dies després de la seva sortida, un article negatiu del "Butlletí de la Societat de Geografia" feu créixer les ofertes i la cotització dels Phileas Fogg baixà fins a la proporció d'una contra cent.

Encara hi havia, tanmateix, alguna expectativa en el mercat quan el telègraf provocà la suspensió de la cotització dels Phileas Fogg. Per un seguit de coincidències, Phileas Fogg era sospitós d'un robatori a Londres. Un despatx telegràfic de l'inspector que el seguia, tramès des de Suez, reclamava a l'autoritat policial anglesa que s'enviés a

Bombay, zona de la jurisdicció britànica, una ordre de captura contra Phileas Fogg. La notícia fou devastadora.

Tot i això, al cap dels dies i moltes aventures, i quan Fogg no havia arribat encara al destí final a Londres, aparegué el culpable. *”Quin efecte, quin soroll als periòdics”. Tots els que havien apostat a favor i en contra i tenien aquest afer oblidat van ressuscitar com per art de màgia”. Totes les transaccions tornaven a ser vertaderes. Tots el compromisos revivien i hem d’afegir que les apostes adquiriren nova energia. El nom de Phileas Fogg tornà a guanyar prima en el mercat”³.*

Tres dies abans de vèncer el termini, l’ansietat era gran i el telègraf no parava. *“La cotització dels Phileas Fogg millorà, d’una possibilitat contra cent, a una contra vint, sobre deu, sobre cinc...”⁴*

Finalment, Fogg complí el seu objectiu amb l’ajuda de la sort, ja que no comptava que havia guanyat un dia gràcies al moviment de rotació de la Terra.

En la història descrita es constata la diferència entre la realitat tal com és – l’aventura de Fogg- i tal com la veuen a la Borsa de Londres. Això fa que apareguin dues estratègies inversores diferents. Fogg defineix uns objectius i fa uns càlculs (també en podríem dir Pla d’Empresa) i actua. Les seves previsions no són tant un programa del que ha de fer com una teoria, en el sentit que li proporcionen intel·ligència, que és el que es necessita per a complir els objectius quan surten imprevistos. El futur no és previsió sinó acció. Fogg és qui fa el futur tal com és.

La segona estratègia inversora és la dels que participen en el joc a través de la Borsa. Jules Verne fa servir el terme aposta per descriure el seu comportament. En aquest cas, la percepció de la realitat depèn del telègraf i els mitjans de comunicació.

El públic es forma unes creences que de cop s’esfumen i després, també de cop, tornen a aparèixer, mentre la realitat és la que és. El mercat descompta tota la informació disponible, positiva o negativa. En aquest context, l’estratègia òptima del públic borsari ha de ser la d’un jugador científic que reparteix el risc per tal de compensar qualsevol oscil·lació dels valors borsaris.

Aquestes descripcions actualment continuen essent vàlides. Tanmateix, queden qüestions importants que la modernitat no ha pogut resoldre. Una cosa és proclamar l’imperi de la raó i una altra arribar a entendre-ho tot.

El concepte de valor econòmic no és universal. L’associació preus a valors presenta problemes. Hem vist, en aquest sentit, com es formaven les cotitzacions dels Phileas Fogg. El propi diner és virtual. La credibilitat se sustenta en unes bases

científiques tan febles que el comportament humà es descriu millor amb una teoria de l'aposta que no pas amb una teoria de la probabilitat. L'home és efectivament racional en el seu comportament, però la realitat que percep pot estar completament deformada i, amb ella, les seves creences.

En més d'una ocasió hem sentit científics dir que la realitat és una il·lusió persistent. Doncs en economia pot ser, a més, poc persistent.

I per si amb això no n'hi ha prou, tenim els problemes derivats de la interacció. Tot depèn de tot. Tenim efectes multiplicadors, complexitat, reflexivitat..., el que vostès vulguin, mentre sigui prou complicat. Com a colofó del cas de la Borsa, una cotització alta indica que un valor és bo. Imaginin que un valor és alt, per aquelles coses del telègraf i els mitjans de comunicació que dèiem abans, però que l'empresa no vagi bé o prou bé: doncs bé, la cotització elevada està indicant que el valor sí que va bé, és a dir, que la cotització és una senyal d'ella mateixa. Aquest fenomen succeeix sovint i s'anomena 'bombolla', i com vostès saben les bombolles peten.

Hi ha estudiosos de la post-modernitat que en tot això i en particular en la reflexivitat teoritzada pel financer George Soros⁵, hi volia veure la post-modernitat.

Potser sigui així. No és una qüestió per a mi. El que sí vull remarcar, per si pot resultar d'interès als que s'ocupen de la matèria, és que després del telègraf l'any 1844, es va utilitzar el telèfon a la Borsa ja l'any 1878, que l'any 1971 el Nasdaq ja estava informatitzat i que actualment qualsevol de vostès des de casa seva podria fer un seguiment en directe de les cotitzacions arreu del món.

Avui des de la Borsa de Londres podrien veure Phileas Fogg en directe, com una carrera de cavalls, la qual cosa no invalida res del que hem explicat. La comparança amb la carrera ja la feia Jules Verne. La realitat és diferent per a l'actor i per a l'espectador.

El que preocupa és que tot i el desenvolupament tecnològic, el procediment de formació de creences és tan feble com en l'època de Fogg, i això fa el sistema molt vulnerable a la confusió, que és una situació en què tenim creença d'una determinada hipòtesi i alhora de la contrària.

La confusió és la causa que la Borsa de tant en tant es torni boja. No és un fenomen nou però actualment pot assolir una dimensió que provoca vertigen a mi, i també a George Soros, qui considerava que calia posar mitjans de control sobre el sistema financer mundial. Estic molt d'acord amb aquest plantejament de Soros, però veig que el problema greu està en la incapacitat que tenim els humans per a la formació

de creences en problemes socials i penso, a més, que és un problema que no té solució, perquè si no per comptes d'humans seríem àngels que hauríem assolit la veritat. A més, l'aproximació a la certesa s'agreuja molt perquè la generació de confusió es bona part l'estratègia de monopolis i oligopolis per a mantenir els seus privilegis.

Per aquest motiu considero que, a més del que proposa Soros, cal intensificar la lluita contra els oligopolis, autèntics senyors de la confusió i amenaça contra la humanitat amb capacitat real per curtcircuitar Matrix⁶. Actualment, amb el nivell de globalització assolit, només una societat oberta pot ser viable.

¹ Jules Verne (1873) *La volta al mon en 80 dies*, Capítol III.

² Ibidem. Capítol V.

³ Ibidem. Capítol XXXVI.

⁴ Ibidem. Capítol XXXVI.

⁵ George Soros (1998). *La crisis del capitalismo global. La sociedad abierta en peligro*. Ed Temas de Debate, Barcelona.

⁶ Matrix (1999) pel·lícula de ciència ficció escrita i dirigida per Andy i Larri Wachowski.